

Bibliotekernes unikke rolle som litteraturformidler i det digitale

E-bogens fremgang kommer til at udfordre, hvordan bibliotekerne tænker litteraturformidlingen, men hvis bibliotekerne fastholder deres betydning som institution, så har de ligeledes rig mulighed for at fastholde deres position som brugerfavorit, når det kommer til e-bogen

Af Jakob Andersen, analysemedarbejder, Tænk tanken Fremtidens Biblioteker

Medio 2017 vil Tænk tanken Fremtidens Biblioteker stå klar med deres undersøgelser for *digitale strategier for fremtiden*. En rapport som skal styrke bibliotekerne i en digital tidsalder, hvor traditionelle formidlingsformer opløses. Og traditionstro giver det rig mulighed for at genoverveje, hvad bibliotekerne skal fokusere på i den kommende fremtid.

Med stigningen i e-bogsudlån fra 785.623 i 2014 til 1.229.701 i 2015, og senest EU-domstolens kendelse for e-bogens udlånsrettigheder, så kan vi ikke længere flygte fra, at e-bogen kommer til at fylde mere og mere i fremtiden. Og det prøver vi som sådan heller ikke. Men til gengæld ender vi ofte med kun at forholde os til udviklingen ud fra det digitale medies præmisser - altså hvilke nye behov mediet skaber - i stedet for at forstå hvilke kulturer og vaner mediet skriver sig ind i.

Når et nyt medie skaber vaner

Hvis vi vender blikket mod Spotify, så var det tydeligt, hvordan denne platform ændrede vores måde at tænke formidling. Spotify som medie skabte helt nye vaner for, hvordan vi tilegner os musik. Der opstod et nyt behov for tilgængelighed, volumen, billigt/gratis, brugervenlighed og den altid mulige personaliserede anbefaling.

Det er den historie, vi beskriver, når vi i hurtige vendinger tænker, hvad den digitale formidling kan. Her er det mediet, der har skabt kulturvanerne. Det er ligeledes denne historie, som afføder en frygt for røde tal i bibliotekernes udlån. Kan bibliotekerne tilsvare kommercielle databasers fylde og algoritmebårne brugervenlighed og anbefalinger?

Når institutioner fastholder vaner

Modsat oplever vi en anden fortælling, hvis vi kigger på den digitale formidling af kunsthistorien. Her tilbyder Google Art Project digital adgang til verdens største kunstsamling. Igen ud fra præmisserne: tilgængelighed,

volumen, gratis, brugervenligt og personaliserede anbefalinger. Og endvidere kan vi, hvis vi for en stund glemmer Googles kommercielle datalagring, tilføje idealistisk demokratisering af vores kunsthistorie til kvalitetene. Men modsat Spotify, så har Google Art ikke skabt nye vaner og behov. Google Art bliver hovedsageligt brugt som et add-on til folks besøg på museer.

Den historie vi oplever her, er, at museet som kulturinstitution har en yderst forankret betydning for vores vaner, i forhold til hvordan vi tænker, at vi gerne vil imødegå kunst- eller måske rettere, hvordan vi ikke tænker så meget over, hvordan vi ønsker at imødegå kunsten, men blot fungerer som vanedyr. Her har den digitale tilgængelighed ikke (endnu) kunne overskride museets institutionelle betydning for, hvordan vi forstår kunstformidlingen.

Bibliotekernes institutionelle betydning for e-bogens udvikling

Og hvorfor så nævne disse to fragmenterede og lettere generaliserende fortællinger? Fordi det giver anledning til at spørge, om det er mediet der skaber vaner, eller om det er institutionen bag, der former dem?

Det er lidt flygtigt at sige, at biblioteket stiller sig imellem de to positioner, men ikke desto mindre giver det et godt billede af bibliotekernes situation. Dets forcer og udfordringer. Biblioteket er en kulturinstitution, som i et utal af år har formet, hvordan borgere tænker tilgængeligheden af litteratur. Hvor den kan findes, anbefales og udvælges. Og det sætter dybe spor i os og vores forståelse af, hvordan vi tænker muligheden for at tilegne os litteratur.

Hvis man nævner ordet litteratur for en borger, så associeres der lynhurtigt til biblioteket, og herfra videre til bogsamling; åben sfære; kulturarv; folkets interesse; og demokratisk grundsten for fri viden og litteratur. Her ser vi en essens i biblioteket. Biblioteket er et udvalgt udsnit af hele verdenens litteratur og viden - gjort tilgængeligt til menig mand og kvinde via kuratering og professionelle anbefalinger, hvilket er af samfundsmæssig betydning – også i borgernes øjne.

Modsat er e-bogen er på vej frem, og det ændrer, hvordan vi tænker muligheden for at tilegne os litteratur. Vi kan så småt skimte et nyt behov og helt nye vaner. Og her udfordrer de kommercielle kanaler endnu engang bibliotekets public service rolle. Men er der noget nyt i det? De kommercielle kanaler har længe udfordret bibliotekets position som litteraturformidler. Men forskellen er nu, at bibliotekerne som samlet bastion endnu ikke har defineret, hvilken litteraturformidling de vil sikre i det digitale.

Bibliotekernes digitale ansvar

Når det kommer til det digitale, så er brugervaner ikke lig den fysiske virkelighed, hvor borgere både køber og låner bøger i én stor symbiotisk glæde. Digitale brugere benytter sig i dag af få udvalgte (eller tilfældige) digitale kanaler, og vænner (eller indfinder) sig lynhurtigt til at få dækket deres behov gennem de valgte. Så hvis ikke bibliotekerne forbliver præsente i folks digitale opmærksomhed, og bliver en af de kanaler, man vanmæssigt bruger, så er der risiko for, at bibliotekernes digitale formidling bliver en mindre fodnote. Lidt som vi så det med Bibzoom.

Hvis vi tænker 10 år frem i tiden. Hvordan vil associationsrækken så være fra ordet, e-bog? Vil det stadig være bibliotekerne og deres samfundsmæssige kærneværdier, som dukker op? Har bibliotekerne stadig betydning for, hvordan vi tænker, at litteratur er tilgængeligt?

Det virker overflødigt at diskutere om, hvorvidt at bibliotekerne bedst – eller rigeligt - kan varetage deres ansvar som videns- og litteraturmekka i det fysiske. De er nødt til også at være præsente i det digitale, ellers overlades fremtidens litteraturformidling til de kommercielle kanaler, hvorved man kan forestille sig, at det vil have en kedelig effekt på den demokratiske værdi, som borgere i dag tilskriver den fri adgang til litteratur og viden. Ligeledes vil det ændre den unikke og værdifulde selektering som biblioteket i dag varetager.

For at vende tilbage til min polarisering med mediet og institutionen der gensidigt påvirker behov og kulturvaner, så har biblioteket nærmest en pligt til at sammensmelte sin kulturelle byrde med den digitale formidlings nye behov og krav. Det er afgørende for den litteraturhistorie vi gerne vil være med til at skabe.

Og når jeg spurgte om biblioteket kan tilsvare kommercielle kanalers digitale fylde og algoritmebårne brugervenlighed, så er svaret ja. Hvis vi kan integrere bibliotekets institutionelle betydning for vores kulturer omkring litteraturen. Hvis vi stadig er det sted, hvor vi kan finde hele verden tilgængelig via selekterede bøger, og hvis vi stadig er det sted, hvor bibliotekarens blik kan se længere end algoritmebaserede anbefalinger.